

Самат Мәненұлы

Жыл мезгілдері

Агаев Гам

Кирахманов
Исмаилов

М. Раевский
10.03.2015г.

М18

Самат Мәненұлы

Жыл мезгілдері

Иртышская
ЦБС
15-14-1 62188
05

Алғы сөз

Мен, Самат Мәненұлы 1950 жылдың 20-қаңтарында Шығыс Қазақстан облысы Күршім ауданы Мөнекей ауылында өмірге келдім. Әкем колхозда есепші, шешем үй шаруасындағы адам еді. Бір шаңырақтағы сегіз баланың бесіншісімін. Ауыл Зайсан көлінің жағасында болатын 1956–1959 жылдар Ертіс өзені бойында су электр станциясы салынғанда, көлдің аумағы үлкейіп ауыл су астында қалды. Тұрғындар ескі ауылдан шамамен 6–7 шақырым жерге көшіріліп, ауыл қай дәуірден екенін кім білсін, қорымның атауына байланысты Аманат атанды. Балапан бала шағым осында өтті. 1961 жылы осында бастауыш мектепті бітірдім. Сол жылы жазда әкем өмірден озды. Оқуымды осы ауданның Ақсуат ауылында жалғастырдым, осы ауылда 1967 жылы тәмәмдадым. Интернаттың қара суымен қара нанын жеп өскен баланың бірімін. Бала шақтан арманым журналист болу еді, алғашқы «Мектебім» атты өлеңім 1964 жылы аудандық «Коммунистік еңбек» газетінде жарық көрді. Кейіннен облыстық «Коммунизм туы» газеттеріне басылып тұратын болды. Мектеп бітірген соң, апам Роза мен марқұм жездем Құрманбектің бір айлық еңбектерін алып, Алматыға келдім, ҚазМУ-дың журналистика факультетіне құжаттарымды тапсырдым. Жолым болмады, шығарма жазудан «жақсы», қазақ әдебиеті, тарих пәндерін «өте жақсы» тапсырғанмен, неміс

тілі пәнінен «үштік» алып, үйге қайтуға тура келді. Ауылға келіп балықшы болдым. Ұстаздарым мектепке шақырғанмен мұғалім болғым келмеді. Келесі жылы дайындалып, ҚазМУға қайтадан бармақ ойда едім, бастауыш мектепте оқытқан мұғалімдерім марқұмдар Зияда Науқанбаев, Қабылғазы: (тегін ұмытыппын) «Самат сен мектепте жақсы оқыдың, қарайып қалмай тұрғанда оқу бітіріп ал, ет пен терінің ортасында жүргенің болса, кез келген уақытта жаза жатарсың»-деп ақылдарын айтқан-ды. Ұстаздарымның сөзін тыңдап, 1968 жылы Алматы қаласындағы Қазақтың ауылшаруашылық институтына түстім. 1973 жылы инженер-механик мамандығы бойынша бітіріп шықтым. Туған елде 1–2 жыл қызмет етіп, 1976 жылы Павлодар облысы Ертіс ауданы Қарақұдық ауылына қоныс аудардым. Бүгінгі күнге дейін осында тұрамын. Совхоз (кеңшар) шеберханасында екі жыл бақылаушы механик, көктемгі егіс, орақ науқандарында жөндеуші шебер болып істедім. 1979–1999 жылдар осы ауылдағы Қаз КСР 10 атындағы совхозда бас инженер, директордың өндіріс жөніндегі орынбасары қызметтерін атқардым. Ол кез тынымсыз дәуір болды ғой, уақыттың аздығынан өндіріп жаза алмадым, тіпті ұмытып та кеткендей кездерім болды. Бірақ, мүлде көз жазып кеткем жоқ, аракідік болса да ой, түйгенімді қағазға түсіріп отырдым. Өлеңдерім бұрынғы «Қызыл ту», кейінгі «Сарыарқа самалына» 1977 жылдан бастап жарық көріп келеді. «Ертіс нұры» газеті шыға бастаған 1991 жылдан штаттан тыс тілшісі, 2009 жылдан меншікті тілшісі болып істедім.

2013 жылдан зейнеткермін. Жастау кезімде көңілге кіреукелеп мұң кіргенде:

«Мейлі жыр жарық көрмесін,
Жоқ шығар алаулы таңдары.
Ойлардан жанымның бөлмесін,
Тазартып тұрса тек болғаны.

Келешек күндерге жалғанып,
Өткенді еске алып толғанып,
Қашанда үйір ғой тауға бұлт,
Өзіңмен жүрейін алданып».-деп жазған едім, жас еңкейе келе бұл пікірімнің қате екенін түсіндім.

Осы алғашқы жинағыма 1967 жылдан бүгінгі күндер аралығында жазылған тек табиғат туралы өлеңдерім кіріп отыр. Жазғандарым баршылық, дегенмен бәрін бірден шығаруға мүмкіндік жоқ, жалғасын таба жатар деген үміттемін. Жасымды, өнерімді сыйлап, алғашқы жинақты шығаруға бел буып қиналған шағымда қол ұшын беріп, демеушілік көрсеткен Ертіс ауданына белгілі кәсіпкер, ел, жұртына абыройлы азамат, аудандық маслихаттың депутаты, қазақтың тілін, өнерін салт, дәстүрін тұмар еткен қазақ жанды, қазақы мінезді Ерлан Жәкенұлы Кенжетаевқа алғысым шексіз. Өзіне, отбасына, туған туысқандарына тек бақытты ғұмыр тілеймін.

Осы шағын алғашқы жыр кітабымды өмір сыйлаған ардақты әкем Ғабдұлмәнен Қайырбайұлына, әзиз анам Күләндә Бөгісқызына арнаймын.

Автор

Жыл мезгілдері немесе Мұқағали

Көктемде күнмен ұласып,
Гүл тере барсам бөктерге.
Жыр болып жауып тұрасың,
Өмірден дархан өткенмен.

Жайдары жазда сырласы-
саялап бақты,
қос ғашық,
Қоңыраулы жырмен шығасың,
Кеткенмен жазбен қоштасып.

Сұр бұлттар ашып шарасын,
Нәсерін жерге төкті ерек.
Жаңбырлап, жыр боп жауасың,
Күрең күзбенен кеткен ең.

Боранды, аяз қыс келсін,
ақ шәлі байлап бақтарға,
жыр оқып тағы жетесің,
оранып алып ақ қарға.

Сағына ма әлде өзіңді,
Жабырқап тұар ай-табақ.
Жылдардың сырлы мезгілі,
Тұрады сені қайталап.

Тым ерте сөніп сөз, жырың,
Мәңгіге кеттің жол ашып,
Бәрібір жылдың мезгілі,
Өзіңмен тұрар жарасып.

2012 ж.

Шақырады көктем...

Бірінші күні наурыздың,
Бірінші күні көктемнің.
Самалы жанда ән түзді,
Сауырын сипап бөктердің.

Мерейлі әне көкте күн,
Шапағын төгіп тұр жерге.
Ақ қысты сол сәт ұмыттым,
Асығып жырлы күндерге.

Жылымық бәлкім жебеді,
Желпіне соқты жел тегі.
Күттірмей көктем келеді,
Сағыныштардан мендегі.

Сезбеймін қыстың өкпегін,
Жүрегім жырлы жаз бүгін.
Бірінші күні көктемнің,
Бірінші күні наурыздың.

Ақ шуақ күндер әлі алыс,
Қыс ұзақ біздің жақтарда.
Көктемге деген сағыныш,
Өмірге ғашықтықтан ба?

2014 ж.

* * *

Қалың қарға бұл қыстың жолы болған,
Қарға толы дала да, толған аулам.
Наурыз жетіп терезе қаққанымен,
Әуенінен танбайды долы боран.

Әлі солай. Жолдарды қар басады,
Қияс шыққан жолаушы адасады.
Аппақ қар әлі алдайды жанарымды,
Жұтып алып биік пен аласаны.

Текті түлік-жылқылар тебінде әлі,
Әлі ойнайды сары аяз санын қағып.
Аңшы досым мылтығын тастамайды,
Қоян, түлкі, қарсақтың жолын бағып.

Кім біледі?
Созылып неше күнге,
Әлі де ақ қар, көк мұз төсенуге.
Кетер жолын бораны тас бекітіп,
Қысың жатқан жолаушы кешеуілде.

2000 ж.

Әнші құссыз күйі келмей бақтардың,
Көктем күтіп сағыныштан жапқан мұң.
Алау күннің ақ шапағы аймалап,
Өңі кетіп бара жатыр ақ қардың.

Кіреукелі әлі ызғарлы төңірек,
Жұбатады бір жылымық жел үлеп.
Шатырлардан сіркіреді тамшылар,
Қыстың соңғы көз жасындай мөлдіреп.

Тымырсықтау тұнған әсем түнде айлы,
Жұлдыз жауған жаз түндері тұр жайлы.
Балбырайды бойы балқып дүние,
Жігіт күткен қалыңдықтар сыңайлы.

Ауылдықтың ыңғайланып шаруасы,
Алты ай қыстан шықты аман мал басы.
Бізге жеткен жылымықпен алғашқы,
Көктем құсы-келді ұзақ, қарғасы.

Мына қыстан аман шықты.
Жарады,
Титтей ғана әнші құсы даланың.
Бозторғайым әзір мұзды бұтақта,
Көктем күтіп кенеп отыр тамағын.

Көктем, көктем дүниені түлеткен,
Көңіл тербеп жыр тартады жүректен.
Қыс қылышын қынабына салған жоқ,
Бәрібір-ау шақырады гүл көктем.

2014

Беу, жер-ана ауыстырмай кезегін,
Наурыз келді, жазым жақын сеземін.
Жылғаларым жүгіреді сай қуып,
Жарып шығып қалың қардың өзегін.

Көктем шіркін бала шақ-ау-мөлдір шақ,
Тоңы жібіп, жатыр балқып, жер бусап.
Көңілімді іңкәр сезім тербейді,
Айтылмаған.
Айтылатын әнге ұқсап.

Күтудеміз.
Тағаттарда жоқ сабыр.
Көктем жетті.
Көптен күткен жаққа бұл.
Көктем ару төрге шығып келеді,
Шәлі орап шәйі бұлттан ертіп ақ **байыр**.

Өліара шақ.
Бірде бір тоңдырып бір жылтар,
Бүршік атты ауладағы шыбық, тал.
Суық,
Жылы,
Жаңбыр,
Қарлы күндері,
Көктемдеде қыздарымдай қылық бар.

Бозторғайым қарлы қыстан түңілген,
Жүр оятып төңіректі шырылмен.
Көктем келді астықты өңір Ертіске,
Көктем келді Тұманбайдың жырымен.

Көк түбінде күлімдейді күн-алау,
Ақ қар кетті асқаралы шыңға анау.
Көктем биыл жеделдетіп тез жетті,
Біздегі бар сағыныштан шығар-ау.

2013 ж.

* * *

Ақ ұлпа аппақ қардың өңі кетіп,
наурыз келді
Алау күннің жаныма жалыны өтіп,
жүрегім ән іздеді

Ән іздедім ақша бұлт, жеткен құстан.
көлге асығып
Көктем жыры сезімді шертіп ұшқан,
қалады таңға асылып

Ән іздедім бұлақтан сайға қашқан,
алау күн жетегімен
Ән іздедім жұлдызды айлы аспаннан,
ғашықтар мекенінен

Ән іздедім талдардың, ағаштардың,
күнге ұсынған бүршігінен
Қыс қыңырын жанымнан аластадым,
көктемгі сыршыл үнмен

Ғажап көктем
Толтырып бақты назға,
балбырап жатқан шағың.
Жиып алып шашамын ақ қағазға,
жырымның ақ моншағын.

2000 ж

Қыз дейміз біздер көктемді,
Кейде ерке, кейде өкпелі.
Өмірде, шіркін ешқашан,
Көктемдей назды жоқ тегі.

Жусаны гүлдеп беттегі,
Бозторғай ән сап көктегі,
Далада, бақта әнші құс,
Көктемдей сазды жоқ тегі.

Егінші қырға беттеді,
Қиқулап құстың жеткені.
Көктемдей шұлы һәм дулы,
Жыл мезгілі жоқ тегі.

2014 ж.

* * *

Талай жанды жеткізіп арманына,
Талай жанға таусылып жалған мына,
Жазын байлап құстардың қанатына,
Тағы да көктем келіп қалғаны ма?

Күн шуағы аймалап құрақ ұшып,
Сай-салаға барады бұлақ ұшып.
Қырау қыс қара жерге қамсау болған,
Аппақ қар шыңға кетті жылап ұшып.

Қызығыңа асықпын баладайын,
Самалың боп қырыңды аралайын,
Бойжеткен былтыр еккен бала қайың,
Дәу жігіт былтыр еккен қарағайым.

Қалың қара бұлттарды сүзіп өтіп,
Талай долы теңізді жүзіп өтіп.
Сағынышы-ау құстардың сағынышы,
Өзен, көлдің барады мұзын ертіп.

Махаббаттың мәңгі әні Гәккүді айтып,
Байсан көлге келді ме аққу қайтып?
Көктем әнін шертеді тау да, дала;
Көктем әнін тербеліп бақ тұр айтып.

Сыбызғы жел оятып жүр бөктерді,
Сазына шағыл-сағым билеп берді.
Төбе-дөңдер жүзеді айдынында,
Жусан, селеу керемет гүлдеп берді.

Құс біткенді сайратып бұлбұл етіп,
Жаң иесін үкілеп дұлдул етіп,
Адуын қыс қалды ма күнің кетіп,
Көктем-жел күй шерткенде күмбірлетіп.

Сұрағанын жерден де көктем беріп,
Басыңа шапағат шақ жеткен келіп.
Аққа тиген ауызың қайран халқым,
Бар өмірің өтсейші көктем болып!

2000 ж.

*Байсан – Ертіс: жиегіндегі аққулар
қонатын шағын көл*

Сөгіліп қар көрпесі қыраттағы,
Көктем келді жаныма жыр ап тағы.
Жер ананың бойына нәр жүгіртіп,
Шапқалайды бүлдіршін бұлақтары.

Көктем желі еседі, көктем желі,
Бүршік атты ақ қайың, көк терегі.
Құстар қайтып оралды мекеніне,
Қара күзге өкпелеп кеткен еді.

Қария мәз тағы бір жыл өткізіп.
Елім қырға беттеді білек қызып.
Қыз, келіншектер-қырдағы бәйшешектер,
Жүректерді қалады дір еткізіп.

Күн шапағы анамдай еміреніп,
Шығармайды шөкімдей көгіне бұлт.
Көктем, көктем еліме бақыт сыйлап,
Әкелгейсің таусылмас жеріме құт.

2001 ж.

Жаздын, кунін сатынам жайрацда^ан,
Кектемсіз сырлы сезім қайда ма^ан?²
Наурыз нуры терезе аймалайды,
Қыс ызгарын сеземін айналадан.

Алты ай қыс кецдалама болған керік
Ақ қары жатк,анымен ақ жем болып,
Кун туман, карлы жацбыр, кектай^ак,Уар
Жолаушы жур азабын жолдан керіп

Тун қыск,арып, кун біраз узапты ал^а,
Эттеген, тіл бітпей тур булактарга
Са-ғындырып к.ал^ан-аутуган мекен,
Улап, шулап оралды узак, қарта

К,ыс"ліден сог-ан дкуин, с%кгмденігг;
Ықдайды кектеменін, бетін керіп
Кектем-ару теріме шы^а алмай тур,
Са^ындыр^ан суйіктім секілденіп

Адуын қыс қаншама ектем болсан,,
Женелерсін, к,устарым жеткенде зн сі(п
Жазым жетер гул қддап қ,уба белге,
Журепме жетеді кектем «.ашан?»¹

²(к)2ж.

Күн тізбектен жыртып соңғы парағын
мен Наурыздың,
Төңірекке қарадым.
Сән кеткенмен,
әл кетпеген ақжем қар,
Құба белін тасалайды даланың.

Жылымық бар, жылы күні жоқ бірақ,
Бала бұлақ жүгірмейді шапқылап.
Бұл заманның пейілінен шығар-ау,
Биылғы қыс өткен жылдан қаттырақ.

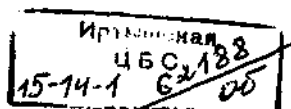
Мейірлене төккен күннің шуағы,
Мұздақтарға тісі батпай тұр әлі.
Естілмейді у, шуы да қарғаның,
Естілмейді бозторғайдың жырлы әні.

Көктем-ару.
Көктем сылқым.
Көктем қыз,
Шашбауына шолпы тақпай жеткен қыз.
Шоқ тоғайды паналайды әзірге,
Жылы жақтан жылу алмай жеткен құс.

Жылан жылы.
Жымысқыға таң болма,
ондай жандар көбейді бұл жалғанда.
Алаңдаулы алақұйын көңілің,
Қораңдағы бірлі-екілі мал жанға.

Көктем, көктем танытып-ақ тұр белгі,
Әлі реңсіз күндері мен түндері.
Жұмыр жерден ойып орын таппаған,
Шындығыңдай шыр айналып жүргені.

2013 ж.

* * *

Наурыздың түні тымырсық,
Көрсетпейді көктем жотасын;
Қараңғы түнде қабыршық,
Мұз кешіп келе жатасың.

Ықпайсың қыстың кәрінен,
Мүжіген жанды мезі ғып.
Сұрғылтау аспан төрінен,
Тұрады көктем сезіліп.

Сұрғылтау мына ойдан да,
Сыздықтап туған жыр әрсіз.
Шалқалап туған айдың да,
Жатысы бізге ұнамсыз.

«Әбдікей» күні су ішпей,
Отырып алды торғай да.
Түрленіп дала пүліштей,
Масайрап жүрер күн қайда?

Кетеді ертең білінбей,
Ақ қыстың ауыр жүгі бұл.
Көктемнің мына күніндей,
Өмірім, әттең, бұлынғыр.

1997 ж.

* * *

Бір ғажайып жел еседі бөктерден,
Асығыстау келіп қалған көктем бе ең?
Қыс қылышын қынабына салған жоқ,
Бораннан күш, аяздан әл кеткенмен.

Күндіз киіз төңіректің ақ қары,
Түнде мүйіз-қабыршық боп жатқаны.
Ақ шатырдан аққан үзік тамшылар,
Ымырт жете сүңгі болып тоқтады.

Келер жазға жетсем деген сұрақты ап,
Қарашадан ошақ қасын тұрақтап,
Алты ай бойы қалжыраған қартыңыз,
Ол да шықты күннің көзін шуақтап.

Бір дүрмекті іздеп алға ой кеткен,
Наурыз жақын.
Болмап еді той көптен.
Балғын жігіт балаң мұртын сыйпайды,
Айна алдында тұрып қалады
бойжеткен.

Қыс құрдымда.
Соңы жақын егестің,
Сыртта сән жоқ.
Аппақ қардың өңі өшкін.
Алқызыл күн күлімдейді төбемде,
Жалаңаштап күнгей бетін белестің.

Үсікірігі жан иесін билеткен,
Сары аяздан сабыр кеткен, күй кеткен.
Ауылымның ит біткенін шулатып,
Балалар мәз тай, жабағы үйреткен.

Ай реңсіз жарық емес соншалық,
Түн тымырсық тұрғаны үнсіз томсарып,
Тұншықтырмай тымырсықтау ойларға,
Шапағатты шақтарымды келші алып!

1997 ж.

Көктем келді!

Аязды деміктіріп,
Ақ қарды көбік қылып,
Сәуірдің өпкен желі.
Жер, аспан аймаласқан,
Бұлағы сайға қашқан,
Көктем бе еді?!

Алау күн қызуына,
Ақжем мұзы мына,
Көл анау жатқан балқып.
Ағыстар алып, ұшып,
Ақ сеңдер соғылысып,
Өзенде барады көкпар тартып.

Қытықтап тылсым әні,
Көңілім құлшынады,
Кетсем бе қырға шығып?
Кәрі қыс найзасындай,
Көктемнің сырғасындай,
Төбемнен қарайды сүңгі асылып.

Аспанда ақ мамық бұлт,
Соқалар кетті ағытып,
Еңбек күйін.

Қозысы жамыраған,
Жанында жадырап ән,
Шопанның тербетті үйін.

Құс келді әнін алып,
Төбелер сағымда ағып,
Сағыммен тау алып тербеледі.
Көктемнің тасқынында,
Тұлаған жастығым ба?
Шабытты жұлқылайды кермедегі.

1984 ж.

* * *

Наурыз келді көктем келді желдетіп,
Отты көзін күн қадады жерге тік.
Оппа қарлар билеп ағып барады,
Сырлы әуен, нұрлы әлем тербетіп.

Қуаныштан көлкілдетіп ұрттап ап,
Қар астынан терлеп тепшіп шықты алап.
Ағаш біткен күнге жайды бүршігін,
Қысқа деген бар ашуы кілт тарап.

Жалпақ дала ақ сағымға оранып,
Көз ұшында теңселеді тау алып.
Құстарыммен көлге жеткен ән алып,
Көк түбінде жүзеді бір ала бұлт.

Бойын жазып бүршік атып тұр шыбық,
Мұнар қырға барад қаптап гүл шығып.
...Қарауылда гүлдемейді бәйшешек,
Полигонның тозаңына тұншығып.

1984 ж.

Көктем лебі,
 Көктем желі еседі,
 Ұмытылды ызғарлы күн кешегі.
 Бала бұлақ оянып ап ұйқыдан,
 Аралап жүр ақ қар басқан көшені.

Көк аспанда мейірленіп нұрлы күн,
 Тастады ашып жасыл жаздың тұңд^{ігін}.
 Дала жатыр бойы бұсап балбырап,
 Қайта бастап үйреншікті тірлігін.

Көктем лебі,
 Көктем желі еседі,
 Көк түбінде шұда бұлттар көшеді.
 Бұл көктемді тұрмын сенсіз қарсы
 алып,
 Сол, сол әттең басып тұрған еңсені.

Жанарымда жас тұнады ірікіліп,
 Жүрегімде жыр туады бұлқынып.
 Қайран өмір біреулерге таусылып,
 Біреулерге жалғасады бұл тірлік.

2007 ж.

Бозторғай шырылдайды,
Елемей көктемнің салқындығың.
Самалы сыбырлайды,
Сездіріп көктемнің жақындығың.

Алау күн жымыңдайды,
Аянбай ақ шуақ нұрын төккен.
Ақ қайың сырғасыз мұңлы, ойлы,
Асыға күтіп көктем.

Аппақ қар күңгірт тартып,
Мұз бетінде күн нұры сырғанайды.
Түнде аспан сұрғылт барқыт,
Кіреукелеп көрсетпейді туған айды.

Балауса балаң жігіт,
Сыйпайды балғын мұртын тебіндеген.
Қыздарды тылсым сыр, арман, үміт,
Оятады сезілмеген.

Жуанның жіңішкеріп,
Жіңішке үзілер шақ.
Бірде қар, бірде жаңбыр,
Бір шуақ, бір бұлыңғыр,
Көктем тұр ала-құйын сезімге ұқсап.

1987 ж.

Аппақ қары мүжілмейді қырдағы,
Күн нұрымен жүгірмейді бұлағы.
Борандатып, аяздатқан қыс құда,
Сәні кетіп, сағы сынбай тұр әлі.

Наурыз жетіп күн де алға ұзады,
Өзен, көлде бұзылмаған мұз әлі.
Қыстың қыңыр мінезінен қаймығып,
Жылы киім тастамаймыз біз әлі.

Күндіз жылы, түнде қысып суығы,
Құлағымда борандардың тұр үні.
Күре жолда күре тамыр секілді,
Әлі сирек автокөлік гүрілі.

Асығыс ек шуақ көктем таңына,
Қабак қатып борандатты тағы да.
Орталанып қалған шөпке көз салып,
Ауылдықтар алаңдаулы малына.

Күн үрлейді кеудемдегі отымды,
Аяз, шіркін жалайды әлі бетімді.
Борандатып әлде кімге мұң айтып,
Қыс мекенін қимай жатқан секілді.

2012 ж.

Қош келдің, әз Наурыз!

Айналдым 91дің көктемінен,
Қуанышым-алау күн көкте күлген.
Наурызым, самаладай жеттің бізге,
Ақ қарлы Алатаудың бөктерінен.

Көгертіп көсегесін кең өлкенің,
Еліме сән әкелдің, ән әкелдің.
Ошағым сөніп бара жатыр еді-ау,
Сен барда мен де өмірде бар екенмің.

Келмесін неге өткенге өкпелегім,
Тоз, тоз боп тұрымтайлап кеткенде елім,
Жат жерден ұрпағына бақыт іздеп.
Солармен сен де бірге кеткен бе едің?

Сұрақай сұрғылт жылдар тұстарында,
Ұмыт боп қалып едің қыстауымда.
Ол жылдар дәстүр түгіл тілімді де,
Айналдырып жіберген дұшпанына.

Қондың кеп аққуымдай айдыныма,
Бұл күні ұмытылсын қайғы мұң да.
Наурызым-қазақы кең дастарханым,
Наурыздан бақытым да, байлығым да.

Өзіңді тойлап өткен сән ғасыр ел,
Жетпіс жыл жоғалтпаған сәулесін ел.
Күйінен жаңылмайтын домбырамдай,
Кемелді келешекке жалғаса бер!

1991 ж.

Алқызыл күн. Ашық аспан көкпеңбек,
Мұз, қар ақжем қалғаныма көктем кеп.
Бала бұлақ бала тілі былдырлап,
Жүгіреді жал, жал қарды бөктерлеп.

Наурыз келді, күнменен түн теңеліп,
Шапағат шақ-бақыт, күдік және үміт.
Шырқау көкке самғай ұшты бозторғай,
Қанатынан бір ғажайып ән өріп.

Көктем, көктем Наурыз тойы-жыл басы,
Шық төріме-шық тауыма, қырға шық.
Сан жығылып, сан сүрініп, сан тұрып,
Жеттің бізге күндер асып, жыл асып.

Наурыз тойы-ұлы күні Ұлыстың,
Мойтап еткен алмас жүзін қылыштың.
Осы күні байы жомарт, кедей бай,
Қатыгезің мейірімге тырыс-қын.

Бақытым бар, байлығым бар, бар мұңым,
Мұң, қайғының ұмытамын барлығын.
Өзіңе де, өзгеге де бақ тілеп,
Атар таңды қарсы алыңдар әрбірің.

Наурыз тойы-ежелгі той көне елім,
Наурыз тойдан бастау алар келер күн.
Бүгінгідей шаттық асып кемерден,
Соғып жатсын дархан өмір кемерін.

Аспаныңды бұлт шалмасын Ұлы елім,
Асқарыңа шаң қонбасын Ұлы елім.
Бүгінгідей молшылықта, кең пейіл,
Баршаңызға, дәйім менің тілеуім!

2004 ж.

Наурыз келді, күні түнмен теңеліп,
 Нұрлы дүние ғажап күйге бөленіп.
 Наурыз келді астықты аудан Ертіске
 Нар ұлдары мал өсірген, жер еміп.

Көктем келді, бастап қыздың қылығын,
 Наурыз келді жылын ертіп Ұлудың.
 Алты ай қыстың әуресінен құтылып,
 Алау күннің шуағына жылындым.

Қарды қуып ерке Ертістен жел жетті,
 Күн жалады әйнектегі өрнекті.
 Аққа тиді аузы қайран халқымның,
 Қорасында төрт түлігі төлдепті.

Ұлыс аман.
 Жақсылық мол дәл бүгін,
 Болсын дәйім бүгінгідей бар күнім.
 Игі істерге кенелсін деп кең құшақ,
 Қарсы алайық ерте тұрып таң нұрың.

Ата, баба салт-дәстүрін қос алып,
 Тұма тұнық бұлақ көзін ашалық.
 Келер күннің кемелдігін тілейік,
 Не берсе де, берсін Алла қаса ғып.

Даламыздай кең пейілді жандармыз,
 Татулықпен талай елге арманбыз.
 Ырыс алып, ұлысыма жеттің бе?
 Төріме шық! Ақ ниетті әз Наурыз!

2012 ж.

Мамыр жыры

Самалы салқын сабырсыз сәуір өткенде,
Майпаңдай басып майсалы мамыр жеткен бе?
Керімсал күндер, керімсал түндер керемет,
Мамырдың күні айырбасталмас көп күнге.

Бозторғай ән сап бозала таңнан көк белде,
Ойнайды сағым ақ ерке желмен бөктерде.
Ақ мамық бұлттар аққуым болып жүзеді,
Сәлемін айтып сарғайтып жеткен көктемге.

Көк жусан гүлдеп, өткеннен салар ойға мұң,
Бәйшешек тұнған қыраттарым мен сайларым.
Гүлденді ғажап, түрленді ғажап өңірім,
Хас сұлу мамыр болмайтын әсте бойда мін.

Құтылып мұздан толқын мен сәуле жарысқан,
Көлдерім күміс құс қызығымен қауышқан.
Мәңгі өшпес ерлік, мызғымас достық барлығы,
Кереметі осы мамырда мына табысқан.

Еңсемді басып, еңкейткен күндер жоқ бүгін,
Еркіндігім-бақытым дәулет, тоқтығым.
Бірлігі бекем, Мәңілік елдің куәсі,
Желбіре мәңгі көк майса түсті көк туым.

Егінді дала ақ шұақ нұрға малынған,
Бақыт та, байлық даламнан осы табылған.
Берекелер мен мерекелердің бастауы,
Айналып кетсе болмай ма майса мамырдан!

2010 ж.

Жайдары жаздың күндері...

Түн

Аспанды қара бұлт басып,
қамады жұлдыз айды да.
Табиғат өңі кілт қашып,
батқандай ауыр қайғыға.

Төбелер шөккен атандай,
көл күлмей қалған бұйығып:
Қарауға тіктеп бата алмай,
гүлдер де қалған иіліп.

Жапырақ қалды сыбдырсыз,
самалды бір күш тұсады.
Аяусыз бәрін тұр қысып,
қап қара түннің құшағы.

1967 ж.

* * *

Самал да ұйықтап кетті шаршап келіп,
Бұлақ суы төгілер моншақ болып.
Қара түнде үкінің қос жанары,
Алыстан көрінеді ошақ болып.

Жұлдызын жарқыраған тасқа жанып,
Жатады көл түбінде аспан ауып.
Түн жолы жақындағы ауылдардың,
Оттарын жырақтарға қашқан алып.

Тезек исі аңқиды ошағымнан,
Әлдеқайдан жетеді адасып ән.
Ай шіркін мұңлы көзбен сығалайды,
Ұйқыдағы бұлттардың арасынан.

1980 ж.

Ауыл кеші

Қызарып ұясына батқанда күн,
көкжиек-
қызыл иек, отпен жалын.
Ауылға оралады төрт түлік мал,
көтеріп қара жолдың ақ шаңдағын.

Ауылда қызыл іңір қарабалас шақ,
барады күміс көлден ән де алыстап.
Түтіні ошақтардың қатар ұшқан,
елімнің байрағына қалған ұқсап.

Күн өтті бар қызығын үлестіріп,
Түн жетті ай, жұлдызын ілестіріп.
Махамбеттің жырларын еске салып,
Көл жақтан қызғыш үні тұр естіліп.

1992 ж.

Мейлауда

Жотасында жондардың,
Арқасында жолдардың,
Қызыл күн.

Ақ басында шыңдардың,
Айдынында сулардың,
Жүзіп жүр

бұлт самарқау,
желмен ойнап құба тал
құлпырады.

Аспан түсті бұлақтан
Шөл мейірін жұбатқан
Жылқылары.

Піседі түү азаннан
анау үлкен қазанда
Қой еті.

Сүйе біл дос халқыңды
өткізетін әр күнді
Той етіп.

Сырбаз қарттың қолында
төгіледі домбыра
сазды өріп.

Ішіп қымыз саумалын,
еске ап өткен жолдарын,
Отырар жұрт
мәз болып.

1993 ж.

Кеш :

Күн де батты қызықтап бұл жалғанды,
Батыс жүзі қанға малған қанжардың.

Көл мөлдіреп жатыр содан от құшып,
Дәл төбеден бір топ үйрек өтті ұшып.

Жорта, жорта қалжыраған ақ самал,
қалғып кетті құстарменен бақта анау.

Ошақтарда қоламталап от сөніп,
Күрсінді қарт тағы бір күн өткеріп.

Түн құшағы.

Байыз тапты сай, далам,

Тамырында шымыр тірлік қайнаған.

«Қарақшылар» шықты көкке ойқастап,
Жолын кесті.

Жылы ұясын ай тастап.

1984 ж.

Аптап

Құм ериді шілденің аптабына,
Көктегі күн ұқсайды от, жалынға.
Ұйықтай кетсең сәскеде түске енді,
Қыраулы қаңтарың да, ақпаның да.

Бір қатыгез жандардай сертке берік,
Жаңбыры жаумай-ақ тұр көптен бері.
Тау жүзіп жүр сағымның айдынында,
Алау күннің табына кеткен бе еріп?

Жанның, малдың аңсары суда тұнық,
Күндізгіні атама,
түн қапырық.
Айлап, жылдап көріспеген ғашығымдай,
Самал-сұлу аймалар ырғатылып.

Жұрт жаңбырдан басқаны сөз етпейді,
Қыс бораны жаңбырға «кезек» дейді.
Көктемде еккен егіні көктеу бермей,
Елгезек агроном безектейді.

Жаңбыр жауса ол анық сый болары,
Шөбі, егіні мольнан жиналады.
Әзірге сар далаға тамшы тамбай,
«Әттегендеп» ауыл боп қиналады.

Бізге дала емес қой бөтен бесік,
Тұжырым жасамалық бекер кесіп.
Сәтін салса жаңбыр да құйып берер,
Кетер қырға егін де бетеге өсіп.

...Қыста аязы, ал жазда күн қақтаған,
Қайсарлық бесігі де құндақтаған.
Қайран далам. Мәңгі елім! Береке ордам,
Өзіңнен жер ма бар әсте қымбат маған!

1999 ж.

Нөсер

Тасырлатып танытып тасыр қылық,
Көк түбінде салады жасын бүлік.
Қалың қара бұлттарды қожыратып,
Бұйра, бұйра бұлттардың шашын
жұлып.

Тегеурін тежейтін жолықты кім?
Жарқылдауы тоқтады тауып тыным.
Қожыраған бұлттардың бауыры иіп,
Құйып берді керемет, жарықтығым.

Құйып берді оу, шіркін нөсерлетіп,
Бусан далам бойыңнан кесел кетіп.
Ала жаздай тамбастан жалғыз тамшы,¹
Өткен жазға қалған-ды есең кетіп.

Бүлдіргендей білемді тамшылары,
Тамшыларда береке бар шуағы.
Кебірсімей кенезе кермек тартпай,
Жүректерге өмірдің толсын әні.

Ғашық жандай қыздарға ажары бар,
Адамдармыз жайдары жазға құмар.
Беу, жүрегім көңілдегі кебу мұңнан,
Нөсерлетіп сен де бір тазарып ал.

2012 ж.

Бұлтарды тауға да ұрып, тасқа да ұрып,
Бастады дүрліктіріп аспан бүлік.
Жасын қылыш тұрайды жапырақтап,
Қара бұлтты есінен алжастырып.

Бір текіден жаралған қос батырың,
Бермейді жанға сауға, досқа тыным.
Шайқасып, кескілесіп, жарқылдасып,
Тентек желдің соңынан көшті ақырын.

Құйып берді керемет нәсер қандай,
Толғатқан аспан келіншек босанғандай,
Аракідік қояды күркіреп күн,
Батырлар татулыққа тост алғандай.

Құй жаңбырым, жан кірісін құм шағылға,
Кәусәріңә дала, мен де сұсадым ба?
Жүрегімде барады өлең бүрлеп,
Ал, қырымда бетегең, жусаным да.

Жайна өмірім жаңбырдан соң өртеңге ұқсап,
Несібеңе кенелсін еркін құшақ.
Аптабың мен нәсердің көпіріндей,
Мен елімде болайын кемпірқосақ.

1999 ж.

Жаздың арай таңдары

* * *

Ауылда. Жазда. Таң алды,
Жұлдыздар сөнді ғарышта.
Бозғылтым көше шамдары,
Арайлы таңға алыстау.

Тірлікті марғау жел түріп,
Боз белден самал соқпай ма?
Ақ кірпік жүзін сөндіріп,
Бозарып барып батты ай да.

Тіршілік бейқам мүлгиді,
Жамылып жейде бозарған.
Тылсым бұл сәтте тұңғыық,
Тірлігін кімдер сезе алған?

Мақпалдай майда сұлу түн,
Жоғалтты жерде жүзігін.
Тынымсыз жалған түр күтіп,
Келетін күннің қызығын.

.2011 ж.

* * *

Үнсіздік тірлікпен алмасты,
Шығыстан балауса леп соғып,
Алау күн шапағы алғашқы,
Далама шүпірлеп кетті өріп.

Кетті өріп тауларға, бауларға,
Ақ сәуле оятты көл бетін.
Оятты ұйқыдан жалғанды,
Тірліктің бесігін тербетіп.

Таңғы шық бір тамшы, мөлдірін,
Көз жасы секілді маралдың.
Жапырақ шіркіндер дірілдеп,
Қарсы ап тұр күн нұрын, самалын.

Даланың серігі бозторғай,
құйтымдай қанатын қомдап ап,
басты кеп әніне жезтаңдай,
түу шырқау биіктен сорғалап.

Оянды алау күн нұрымен,
Көдесі желбіреп,
жусаны.
Қалайша сезбегем бұрын мен,
Керемет сурет пе ең мұншалық?

Тірліктің бойына нәр бітіп,
Басталды жалғанның жаңа әні.
..Жаныңды тастайды-ау сергітіп,
Ауылдың арайлы таңдары.

2011 ж.

Әуен

Осынау әуен қарапайым,
Бозала таңмен жаңа туған.
Сүйкімді құсым-бозторғайым,
Түсіріп апты қанатынан.

Алғашқы күннің шапағымен,
Тербетіп мөлдір ауаны,
Самалдың майда қанатымен,
Алысқа самғап барады.

Ән болып кетті орман да, тоғай,
Ән болды алыс қиырлар.
Болса да әуен қарапайым,
Түсіну оны қиындау.

1977 ж.

Ақ сәуірден жеткен-ді ғашық ән ап,
Самалы жусан көде шашын тарап.
Ғашық та едім мен жазға
асықты ма?
Жазым өтіп барады жасыл балақ.

Күн өтеді зымырап, күн өтеді,
Күн қадірін еңкейген білер тегі.
Әншілігі шектелді бозторғайдың,
Қызықтырмай бөктердің гүлді етегі.

Көңіл соқпай кей сәтте жыр-өлеңге,
Қыр қызығы реңкі жүдеген де.
Бояуы төңіректің қоюланып,
Айналып бара жатыр күрең белге.

Қамығамын басымнан өткен жайға,
Әжім шіркін көбейді ақ маңдайда.
Өзен, көлдің қызығы орталанды,
Құс сапарға дайындалып жатқандай ма?

Көлегейлеп шарбы бұлт көзін күлген,
Жаз шуағын қалдық па сезінуден?
Тамыз өтіп барады тамылжыған,
Жаңбырлатып жаз өтті қызығымен.

Жасыл желең жамылған жаз өтті де,
Бар қызығын тастады тежеп мүлде.
Қыр да солғын, жайдары көңіл солғын.
Енді аспаны бұлыңғыр кезек күзде.

2013 ж.

Келдің бе есен күрең күз...

Қазандағы жаңбыр

Осындай сірә болмас күз,
Төгеді жаңбыр толассыз.
Төңкеріліп қапты қазаны.

Кетті ұшып тырна, аққу да,
Батады ауыр бақ мұңға,
Жылатып кетті-ау жаз әні.

Қызығын кеткен жаз алып,
Боз дала қалды бозарып,
Осыған тұр-ау жылап күз.

Кіреукелі аспан бұлтты күн,
Жұлдызсыз, айсыз сұрғылт түн,
Табиғатта қазір бірақ түсі!

2000 ж.

Жаз жөнелді бар міндетін атқарып,
Жырсыз, үнсіз мұңаяды бақ налып.
Сағынышын жапыраққа қалдырып,
Құстар кетті жылы жақты бетке алып.

Кіреукелі анау күннің қабағы,
Сары ағаштан сары жапырақ жауады.
Левитанның «Күз» суреті дермісің,
Сары түске боялған бұл даланы.

Құба белден болды деме сән ғайып,
Қыр астында егін пісті сарғайып.
Сары егінде жүзеді сары комбайн,
Теңіздегі секілді бір желқайық.

Ауылдарда күзде қайда
сән, көрік?
Сәні міне,
Бидай жатыр тау болып.
Жыршыл құстың жыры біткен **бұл шақта**,
Еңбек үні естіледі ән болып.

Диқаншының таусып сабыр, тағатын,
Өтіп бермес жұлдыз, айсыз қара түн.
Бақ ішінде орындықтар жетім тұр,
Ғашықтар жоқ бірін бірі табатын.

Күндіз жылы, ымырттан соң салқын түн,
Қырман басы қырмызы әнге сал құрбым.
Күз келді ме,
көңілге мұң түсірме,
Алтын күз бұл берекесі халқымның.

2008 ж.

Қыр асып жөнелген бе желмен сағы^М,
 Жоғалды суға сіңіп көлден наз үн.
 Құстардың қанатында барады ұшы^Г,
 Құстардың қанатымен келген жазы^М.

Айналам сағыныш-ау сарыала түс,
 Сарғайтып келіп қапты далама күз.
 Шағаланы шалғайға шығарып сап,
 Құстарға қол бұлғайды жағада қыз.

Тұнжыраған бұлынғыр күз аспаны, ^М
 Кіреукелі қабағын кез ашпады. ^М
 Жаңбыры жиі, жиі сіркіреді, ^М
 Секілді кеткен құстың көз жастары. ^М

Бұлт көзін көлеңкелеп күн жылайды^Г,
 Өзеннің, күміс көлдің суы ылайлы.
 Маңдайдағы әжімге әжім қосып,
 Қариялар еріксіз тұнжырайды.

Сағынтып шағын ауыл шалғайдағы,
 Жүректе сағыныштың толғайды әні^Г.
 Айналам күмбірлетіп тұрғандай-ау,
 Кәдімгі Тәтімбеттің «Сарыжайлауы».

Мұңын айтып, мұңайтып сыңсиды әлем,
 Беу тірлік-ай, барында тынши ма өлең?!
 Құстар кетіп барады жылы жаққа.
 «Хошын» айтып Тұманбай Нұрғисамен.

2008 ж.

* * *

Жапырақ қызғылтым, тоқ сары,
Күреңге боялған жасыл жай.
Төңірек сап сары-ау, сап сары,
Үйтілген дәл қой басындай.

Далада қаңбақты қуалап,
Соғады өкпек жеп басылмай,
Шудалы бұлттардан сығалап,
Тұады аспанда жасық ай.

Көк жүзін торлаған сұрғылт бұлт,
сулайды әжімді бетімді.
Жапырақ бір тамшы тұрды іркіп,
Ең соңғы көз жасы секілді.

Жалған деп айтамыз бекер ме?
Жазмыштан кім озар, кім асар.
Адамдар өмірден өткенде,
Жыламай қалары рас-ау.

2008, ж.

* * *

Қаншама күн қара дауыл соққалы,
Қарашада қара жаңбыр жоқ қары.
Нарығыңның өліарасын аса алмай,
Тағдырыңның шатысқан бір шақтары.

2006, ж.

Биылғы күз

Керімсал күні биылғы күзім керемет,
Жайдары жазды қойған ба дерсің өрелеп.
Күн еңкейгенмен шуақты, күні жаңбырсыз,
Ғажайып мезгіл күзім де көркем сәні ерек?

Көктерек, қайың бұтағын нұрға тұр малып,
Алтын күз осы жеріме жеткен сый алып.
Қарбалас мезгіл тынысын тартты баяулап,
Қырында анау бидай мен арпа жиналып.

Бозторғай рас, бозала таңнан салмайды ән,
Жүзбейді төбе жоғалған сағым шалғайдан.
Аңызда қырда орылып біткен егіні,
Сарғайған бәрі, төңірек түгел сарғайған.

Жаз ба едің әлде,
Ертерек келген күз бе едің?
Жыл құсы түзді аспанда мұңлы тізбегін.
Қоштасқан көлмен қиқуын естіп солардың,
Қиырда қалған ауылды туған іздедім.

Жапырақ біткен жауады тынбай ағаштан,
Көк майса жазбен алты айға қырдан ән
асқан.

Тоқсары, қызғылт күрең..
Сан түске боялған,
Суреті күздің далама қалай жарасқан!

Артымда қалды көбелек құған құмай күн,
Бір жазым өтті,
бір жылым кетті қимайтын.
Жыл мезгіліндей күндерім тұр-ау кезекте,
Солар ғой мені, солар ғой мені қинайтын.

2012 ж.

* * *

Көкорай түске бояған орман, даласын,
Гүлкесте жазды әкетіп қайда барасың?
Көгілдір көлден көлбеңдей ұшқан көк үйрек,
Күрсініп қанат қағасың.

Бозторғай ән сап бозала бауыр таңымда,
Боз жусан төбе жүзетін бозғылт сағымда.
Менің де жасыл бір жазым кетіп барады,
Қауырсын қанаттарыңда.

Сұрғылттау тартты мөл-мөлдір шулы
көк айдың,
Жапырағы ұшқан кетіпті сәні тоғайдың.
Жаңбырлап жасы жабырқап кеткен топ қазға,
Айдайығмен де қараймын:

Қызығы кетіп тұнжырап қалған анау бақ,
Бозторғай ұшпас биікке шырқау ән аулақ.
Көзімді кей сәт көкжиекке тастаймын,
Батқанда күнім алаулап...

2010 ж.

Левитанның «Күз» суреті алдында

Күз суығы қытымыр қағытпалап,
Жыл құсы кетті алысқа қағып қанат.
Жерінен жерінгендей бұла қызық,
Қайда кеттің жүзіңді мұңға түзіп?

Еділдің көзден қағып көбік суын,
Жасырған боз тұманның шөгіп буы.
Қара күз қаразына лайықты,
Кемелер дымқылдықтан қарайыпты¹.

Төңірек құлазыған.
Бәрі мұңды,
Толқындар желбіреген етектердей,
Кемелер жүзіп кеткен бар өмірді,
Қалаға тартып әттең әкеткендей.

1977 ж.

Күз келді де, жаңбыры сіркіреді,
Долы өзеннің басылды күркіреуі.
Жалқындау нұры тайған күн көзіне,
Өкпек жел алба-жұлба бұлт іледі.

Тақиясыз қарттардай шөпсіз төбе,
Жайдары жаз өткен соң жоқ түзде
өлең.

Сұрғылт аспан түбінде сүйір бұрыш,
Жыл құсы жылы жаққа бет түзеген.

Бозторғайдың тынған ба салған әні?
Сағыныштан сары түске ауған бәрі.
Қоштасып қаз, үйрегі кеткенімен,
қалыпты өңін бермес қарғалары.

Жоғалтқан наз қылығын өлең бақтар,
Басталған адам үшін елең шақтар.
Малшыны қыстауына асықтырып,
келеді шың басынан төмендеп қар.

2000 ж.

* * *

Күзің ауып барады ортасынан,
Ай жатады аспанда шалқасынан.
Қожыр, қожыр бұлттардай қалың ойдан,
Шуақ іздеп жаныңа тартасың ән.

Өмір заңы.
Өткенмен қауышпайсың,
Мына күзбен тағы әрмен алыстайсың,
Көп ортасы көңілің көл, дәрия,
Оңашада аршыған арыстайсың.

Өмір көші жылжиды дүрмек тартып,
Айналаңда жатады бүрлеп бақыт.
Сағынышың сарғайып жапырақтай,
Жастығың күміс көлде мұз боп қатып.

Болмайды бұрынғыдай тойда көңіл,
Жымысқылап жетеді ой да небір.
Қуанышың, қайғың да қанжығада,
Жаз боп, күз боп жылжиды қайран өмір!

2012 ж

Әлі ұшпай жүр ме, аққулар?

Табиғат айрылып желектен,
Қабыршық мұз қапты көк сулар.
Қаз, үйрек, тырналар кеткенмен,
Кете алмай жүр әлі аққулар.

Қара күз тонаған гүл өңін,
Несімен қызықты бұл мекен?
Балапан, жоқ әлде сыңарын,
Жоғалтып әттеген, жүр ме екен?

Қанатпен көк мұзды сабалап,
Кімдерге мұң, зарын жүр айтып?
Киелім, жанымды жаралап,
Мені де кеттің-ау мұңайтып!

2012 ж.

Жұлдыз, айсыз, қара дауыл
Сұлық түн.
Жүрегімді жазған жырға жылыттым.
Келер күнге,
Көрер күнге жалғайтын,
Үзілмейтін жібі ғана үміттің!

2009 ж.

Қарашаның қара түні

Қарашада қара дауыл,
жоқ қары,
Мұңлы баққа ақ шәлісін жаппады.
Қара түнде, қара аспанда адағып,
Жүр-ау алыс жұлдыздардың оттары.

Жүзі жалқын көзден таса айдағы,
Қара бұлттар қара түннің қаймағы.
Көңілім бос
Әкеткен бе жел үрлеп,
Назым қайда,
Жазым қайда жайдары?

Ұлиды жел.
Мұңлы айнала, қараңғы,
Қаратүнек жұтып қойған бар әнді.
Өткен емес,
Келер күнге ой кетіп,
Қара түні адастырған санамды.

О, жарық күн,
сүйем қалай мен сені!
Түнек мәңгі.
Жарық-өмір өлшемі.
Қара түні тұншықтырып қара ойға,
Түсіреді, түсіреді еңсені.

Күні өткен боздайды қырда жусаным,
Күңіреніп мұң қосады қу шалғын.
О, жер-ана жандыны да, жансызды,
Мұнар мұңға батырады бұл шағың.

Күз еркесі (балаларға)

Мен, ханшайым күз еркесі,
Танытыңдар оң қабақ.
Кең даланың берекесін,
Ала келдім арқалап.

Жеміс толы қоржынымда,
Алма, өрік бәрі бар.
Келдім міне, қолды соз да,
Түгел жинап алыңдар.

Берекелі алтын күзбін,
Далам толы егіске.
Мерекелі жарқын жүзім,
Қойным толы жеміске.

Алдыңдағы ақ наның да,
Қырдағы мол астықтан.
Бар береке толған мына,
Ынтымақпен достықтан.

2012 ж.

Ақ қарлы қыс, ақпанды қыс, армысың

Қазандағы қар

Қылаулап жауып берді қар алғашқы,
Қырау қыс қара жермен амандасты.
Ағаштар бөрікті де, жер көрпелі.
Жалаңашты, төңірек жалаңашты.

Қар жауды секілденіп жар құшағы,
Енді артта құба белдің зарлы шағы.
Қаңбақтарды қаңғыртып жел құмайды,
Боздамайды даланың боз жусаны.

Қараша емес, аулада қазан айы,
Ерте емес пе деген ой мазалайды.
Жауса, жаусын Алланың бұл да сыйы,
Көңілдің көп кірбіңін тазалайды.

Қар жауып тұр қазанда қылаулап қар,
Ақын жанды жүрекке жыр аулатқан.
Ертеңіне әттеген, кетті еріп,
Күздің соңғы жасы ма жылап аққан?

2012 ж.

Қараша. Қара желі, тамшылар да
Күрең күздің күреңін қамшылауда.
Берекесін-берерін беріп болып,
Бұл күздің де қызығы таусылған ба?

Кешіктірмей кезекпен қыс кеп қалды,
Аппақ қар ауылымды құшаққа алды.
Ағаштар ақ ұлпадан көйлек киіп,
Ақ кірпік аруларға ұқсап қалды.

Жаз кеткен соң болмаған сәнің мұндай,
Ақ желеңге оранған ауылымды-ай!
Ұшарда туған жерге тастап кеткен,
Айналам аққу, қаздың мамығындай.

Тынымсыз жауып жатыр ұлпа қары,
Қара жердің көрпесін қымтағалы.
Алғашқы қар ақ қыстың қарлығашы,
Бұл қыстың жазылмаған бір парағы.

Ертелі кеш жауады жапалақтап,
Төңіректің тастады бәрін ақтап.
Қыс далама сән берді,
дегенменен,
Көктемді аңсап көңілде ой жатады аппақ.

2012 ж.

* * *

Жаздың сәні-жап жасыл бақтарымен,
Қыстың сәні-ұлпадай ақ қарымен.
Тәңірімнің әмірі, Тәңірімнің,
Далама ақ мамықтан жапқан кілем.

Қысы келді ақ шаңқан үш ат жегіп,
Тауларымның басында ұшақ бөрік.
Қара күз қалтыраған кең дүние,
Кетіпті аппақ жылы құшаққа еніп.

Ағаштар ақ бәтестен киіп көйлек,
Балаларға алаңсыз тиіпті ермек.
Жылымықты жалмаған қатқыл ауа,
Абайлап терезеге жиыпты өрнек.

Бұл ғаламның кіршіксіз,
бері, ар жағы,
Қара ниет қай қуыста жаралады?
Табиғаты қаншама әрлегенмен,
Жалғанның жоғалмайды-ау қара дағы.

2012 ж.

Айнала аппақ,
көз шалмайды оймақ қара,
Тылсым түні жетеді айды ап дара.
Төңіректі шаңытып, тұман жүзіп,
Аяз қысып келеді жайлап қана.

Қараймын көк түбіне күдік ап бір,
туысы айдың бірақ ұнап-ақ тұр.
Ғарыштың түбіндегі Құс жолынан,
Қытымыр қыс қаһары сығалап тұр.

Ауылым байыз тапқан мол дабырдан,
Ит үреді шәуілдеп аннан, мұннан.
Әлсіз жарық үңіледі түн қойнына,
Қырау басқан айнектің аржағынан.

2000 ж.

Тебінде

*Қарт жылқышы, ауданның құрметті
азаматы Амантай Мусинге*

Қаракөк аспан айы жоқ,
жұлдыз жарық,
қылпылдаған аязға жүзін жанып,
ұшқын-қар баяу ғана қылаулайды,
қара түнде құбылып, құндызданып.

Ақ қар басқан далада қалың күртік,
жасыл жазы, көдесі сағындыртып,
сары аязда сауырын қырау басқан,
тебінде жайбрақат табын жылқы.

Аяз да, қатауланып төнген бекем,
Үскірігі үрлейді желмен желкен.
Тектілерім, жаз, қысы түзде өскен,
Жылу іздеп кетпейді жерге бөтен.

Жіті шолып үйірін, айналаны,
Байыз әсте таппайды айғыр, әні.
Тосыннан түнді жарып кісінейді,
Енесінен адасқан тай, жабағы.

Тұяқтың табы қалған әр тасында,
қарлы түздің сайында, жотасында,
төрт түліктің төресі жануарым,
тебіндейді мұз қатып шашасына.

Көк түбінде жұлдыздар жамыраған,
Жел үрлейді әуеннен жаңылмаған.
Қысы аязды, боранды туған мекен,
Жер бетінен біздерге табылмаған.

Мінез деген біздерде бала сынды,
Арпалыспен өткіздік сан ғасырды.
Қайсарлыққа шыңдаған кең даламда;²
Еркін болу қашанда жарасымды!

2010 ж.

Қаңтар түні

Сұрғылт аспан ай, жұлдызын көкке іліп,
Түн тыныштық тұр аулап.
Басқан ізді баяу ғана жоқ қылып,
Қар жауады қылаулап.

Ақ көрпемен қымтанып ап тал, қайың,
Құшағында ұйқының.
Қар тынымыз әрлеп, сәндеп жамайды,
Қара жердің жыртығын.

2000 ж.

Табиғаттың құдіретіне аң таңмын,
Май тоңазыр суығы бар қаңтардың.
Құлақ, бетті найзалаған аяз жоқ,
Бұрқыраған бораны жоқ Арқаның.

Сұрғылт аспан, сырсыз көңіл, жалқы^Н күн,
Сұрғылт тартқан ой түбінен тартып ^Жқыр.
Көк түбінде шөкімдей бұлт жүзіп жүр,
Таусылмайтын өкпе, назы халқымның.

2002 ж.

* * *

Ойыншығына уанбас бала де бір,
Ғәйлене соғады қара дауыл.
Көк түбінде жүзеді қазбауыр бұлт,
Қияс ұшқан қырандай балағы ауыр.

Қар түтетін боран жоқ ақпаныңда,
Бозғылт тартып кеткен бе ақ қарың да?
Биліктіден табиғат пейілі артық,
Отын, су, шөп, сабаны тапшы ауылға.

Жылқыға жайсыз мұз бен аралас қыр.
Күдігіңмен үмітің шамалас жүр.
Бір жақсысы саулыққа көңілің тоқ,
Бір жаманы ағаштар жалаңаш тұр.

2002 ж.

Ақпандағы қар:

Аспан мен жер арасы жалғанып бір,
Ауылда жапалақтап қар жауып тұр.
Ақ сейсепке оранды тағы бекем,
Бөзі көрпе жамылған бозамық қыр.

Әні, алыста қар кешіп толарсақтан,
Тоғайдан ат келеді ағаш артқан.
Қайың, емен ақ мамықтан шәлі байлап,
Балалар шаңғы іліп, қала соққан,
Бәрі таныс сурет қой бала шақтан.

Қыс көрпесін әрлеп, қымтап жапты
бекем,
(тебіндегі жылқыға ақ қыр мекен.)
Көк теректің бұтағы дір етеді,
Бір дыбыс естіле ме?
Қатқыл бәтен.

У, шулы, сырлы көктем арман да әлі,
Көңілім әлде неге алаңдаулы.
Сыбызғы жел сызылтып мұңын айтып,
Бастала ма ақпанның борандары?

1997 ж

Аязды меш

Жазда жасыл ү, шулы еді бақтар да,
Қыраулы қыс тастады орап ақ қарға.
Қара түнде жарқыраған ай, жұлдыз.
Түн ұқсайды хас сұлуға ақмаңдай.

Аяз қысты, құлақ, беттен шымшылап,
Шылым шегіп түтініне тұншығам.
Үйреншікті үйшігінде үскірік,
Кәрі төбет байыз таппайды қыңсылап.

Қылыш қайрап жатқан жандай кәнігі,
Аяз, аяз бетке пышақ жаниды.
Ауыл, дала шыны аязда шаңытып,
Түтін сүйреп бара жатыр әр үйді.

Өз үйіңе өзің ғана жанашыр,
Баптап, байқал біраз малды, қора ішін,
түн сұлудың құшағынан қашып кел,
ошағыңның жанынан жай табасың.

1997 ж.

Ақпандағы боран

Қыстың жолы.

Ақпан соңы. Ақ боран,
Аштырмайды адымыңды аттаған.
Алай-дүлей мезгілсіз бір уақытта,
Ұзын жолда келе жатты атты адам.

Жолаушы ма?

білмен бәлкім аңшы ма?
Қыстауына бет түзеген малшы ма?
Жүрісі де тым асығыс, тым суыт,
Өзі қарға,
Аты терге малшынған.

Бір көрініп, көрінбейді жол кейде,
Уақыт жүйрік, бірақ жүріс өнбей ме?
Осындай күн жолға шыққан бейтаныс,
Жетсін аман не келінге, жеңгейге.

Қарш-қарш етіп ауыздықпен алысып,
Тұлпар келеді қақ айырып қар ішін.
Ат иесі тізгін тарта береді,
Беу, жануар таба алмайды шабысын.

Жібер, досым, аттың басын тежеме,
Текті тұлпар жеткізеді межеге.
Нәсер, аптап, ақ боранды тұзде өскен,
Түз түлікке боран деген немене?

Қас қарайып, бозғылт аспан түнерді,
(Осындайда құм қылмасын жігерді.)
Үміт жібі үзілетін бұл шақта,
Жолаушымыз аттың басын жіберді.

...Қыстың соңы.
Ақпан соңы. Ақ аспан,
Аяз боран бәрі қысқа жарасқан.
Тек өмірде адаспаңыз, ағайын,
Тұлпарыңмен боранда адас, адассаң!

1997 ж.

Ақпан түні

Бір керемет тыныштыққа табынып,
Түн тұр мақпал ай нұрына малынып.
Төңірекке тұтып қойған ақ перде,
Қара түннің көзі қапты қарығып.

Аспан ашық,
Көрінбейді көкте бұлт,
Қара біткен ай нұрына кетті еріп.
Дархан дүние маужырайды алаңсыз,
Қайғысын да қуанышын өткеріп.

Ауыл жатыр көн тірліктен шаршап бір,
Естілмейді бөтен дыбыс жаңсақ бір.
Шапағат шақ-кереғарлық жоғалған,
Жақсылығы жамандықпен тең шақ бұл.

Ақпан түні.
Бір ғажайып қыс түні,
Байлап қойған қазан бұзар күштіні.
Жайлап қана ақша беттен сүйеді,
Алыс жұлдыз, сары аяз ұшқыны.

1997 ж.

* * *

Көк түбінде көрінбейді бұлт шөкім,
Тыныштықта мүлгіп қалған мынау бақ,
Жырға бөлеп бір түкпірін жүректің,
Қар жауады қылаулап.

Жүрегімде атойлаған армандар,
Кәрлі қыста шақырмайды жол жырақ,
Малы болып, жаны болып ауылда,
Ұйықтап жатыр маужырап.

Шапағатты шағы жетіп әр үйге,
Жоғалады жамандық та, кем кетік.
О, ғажайып шіркін дархан дүние,
Отыр бәрін бесігінде тербетіп.

2008 ж.

Қаңтардың аяз күндері мен түндері

* * *

Аязына ауылымды қарық қып,
Қаңтарыңның қысуынан жалықтық.
Терометр 40 тан сәт түспейді,
Жан иесін бүрсеңдетті –ау жарықтық.

Жылтар бойды таба алмайсың бір шуақ,
Жанға, малға болып тұр ғой бұл сынақ.
Сарыарқаның қыздары ма дерсің?
Қызартады қос бетіңнен қыршып ап.

Қамшы жеген жан секілді дырау мың,
Жүзі жанып ұялғаннан шығар күн.
Күндіз шаңыт көлегейлеп күн бетін,
Жұлдыз, айды түн жалмайды мұнарлы.

Қар далада құйрық жалын жел үлеп,
Даласынан ниеті жоқ жерінбек.
Күндіз түні қырау басып сауырын,
Табын жылқы жүр жай ғана тебіндеп.

2011 ж.

Жәйлі өзіне шалқасынан жатар ай,
Оу, жұртым-ау мына қыстың қаталы-ай.
Тірлік үшін жанды жеген заманда,
Қиналасың көлігің де от алмай.

Қыңыр қылық жоқ еді жылдар
мұрнағы,
Дала аң, құсы қалай шыдап жүр әлі?
Біздің дала Арктикадан кем болмай,
Сары аяздың сақиып-ақ тұрғаны.

Сырлы сезім тағат бермей сабырға,
Көңіл жатыр жаздың жарқын таңында.
Қас қарая отауыңнан шықпайсың,
Тәнің түгіл тоңатындай жаның да.

Сағындырып жасыл дала, жайлау кең,
Малдың қамын, жанның қамын
ойлаумен,
Қатал қыс та, өмір-тірлік тоңдырып,
Өтіп бара жатқан мына ой, дәурен!

2011 ж.

* * *

Көңіліңе жаз шуағы мекендеп,
«Ертең күні қалай болар екен» деп,
Жолыққаннан ауа райын сұрайсың,
«Сен дұрыссың, қалғандары бекер» деп.

Көңіліңді жылтқанынмен жолыққан,
жылу алып жете алмайды жарық таң.
Сықыр-сиқыр тылсым әуен қысқы күн,
Басқан ізді санап жатыр мамық қар.

2011 ж.

• • • •

Қаңтар өтті,
қатырып ақланыңда,
Аппақ қарың ұқсайды ақ шағылға.
Аяздан, ақ бораннан жасқана ма,
Ниеті жоқ қысымның аттануға.

Бәрібір-ау дәрмені қыл ұшында,
Әйтүір барлығы аман ұлысымда.
Оңтүстікте көктеме еркелейді,
Қыс қаһары Арқамен Шығысымда.

Қыс та шешер көк мұзды дулағасын,
Көктем жетер жайнатып шұғыласын.
«Тоңдым» деме өмірде
жылынармыз,
Тек, адамдар көңілің суымасын.

2003 ж.

Боранды түндер

Күн де батты қызықтап жалғанды,
Қарағылық басты әпсәтте бар маңды.
Қара түнде қарлы боран басталып,
Жұтып алды ауылымды, жолдарды.

Ішін тартып екілене соқты кеп,
Ауыл іші алай-дүлей ақ түнек.
Жер азасын келмеген-ау көргісі,
Ақ пердемен жұлдыз, айды жапты көк.

Бақсыдайын бастап кетті «желігін»,
Жүрегімде жыр тербейді лағал мұң.
Жапандағы үйдің жалқын жарығы,
Түз аңының көзі болып көріндің.

Дауысында қорқыныш бар үрейлі,
Оятады көкіректе мың ойды.
Боранды түн жанда нәзік үмітпен,
Құлындаған бала шағың түнейді.

Қоюлатып селдір-селдір ой легін,
Дауысында кейде шаттық, кейде мұң.
Боран сәндеп терезеге салады,
Суретшіге таңсық емес өрнегін.

Бір басынан өмір өткен не қилы,
Тәтті үмітпен күтіп келер таңды игі.
Қараша үйін, бала шағын есіне ап,
Пеш түбінде, қарт алаңсыз қалғиды.

Боран шіркін, тоқтамайды зар илеп,
Тірлік тартып жарқырайды әр үйде от.
Қараңғы түн қарлы боран дауысын,
Естіп жатып ұйықтау да бір ғанибет.

1985 ж.

Еске алдым құстың сайрағанын.
Сағындым білем дала әнін.
Көтеріп қарын айналаның,
Басталып кетті бораны.

Ашыған сүттей бүлінді тымық,
Ақ желең бұлғап жеткен жел.
Аспаннан жауып, жерде жел қуып,
Ақ перде тұтты көк пен жер.

Дала да, ауыл ақ қарлы шабыс,
аязы желмен түн қатып,
Балауса шақтан жаныма таныс,
Әуенін тұр-ау тыңдатып.

Бала да болып жылайды,
білем,
ана да болып зарлайды.
Мұң шертіп өткен сұрқай күндерден,
Айтылмай кеткен ән жайлы.

Керенау дала күрсініп сәтке,
Түсіріп бәрін тұр еске:
«Әке» деп бәлкім айта алмай кеткен,
Аянның даусы емес пе?

Жаңа өмір таңып қазаққа күшпен,
Азаттық болған ұраны.
Өздері жаққан отына түскен,
Сәкендердің бе мұң, зары?

Долдана соқты. Түрі жоқ тынар,
Айрылмақ болып тұр шерден.
Боздақтарымның соңғы үні шығар,
Көз жұмар сәтте күрсінген?

Өксігін төгіп тұрғаны мәлім,
Желігіп желмен ақ қары.
Таба жүрген ұлдарын әлі,
Қара кемпірдің жоқтауы?

Даламыз толы ақтаңдақтарға,
Айтылып бәрі болған ба?
Жазықсыз жерде жатқан жандардың,
Өксігі жатыр боранда.

Заманым басқа.
Өмір ән, арман
Жанда жоқ, шүкір мұң, қайғым.
Қыстығып соққан осы бораннан,
Солардың зарын тыңдаймын.

Жалғассын өмір күліп таңдармен,
Өткенге тағзым. Сол ғана.
Пендешіл біздер ұмытқанменен,
Ұмытпайды екен кең дала.

2015 ж.

*Аян-С. Сейфуллиннің нәресте кезінде
қайтқан баласы*

Мазмұны

Алғы сөз	3
Жыл мезгілдері немесе Мұқағали	7
Көктемде күнмен ұласып	7
Шақырады көктем...	8
Бірінші күні наурыздың	8
Қалың қарға бұл қыстың жолы болған	9
Әнші құссыз күйі келмей бақтардың	10
Беу, жер-ана ауыстырмай кезегін	11
Ақ ұлпа алпақ қардың өңі кетіп	12
Қыз дейміз біздер көктемді	13
Талай жанды жеткізіп арманына	13
Сөгіліп қар көрпесі қыраттағы	15
Жаздың күнін сағынам жайраңдаған	16
Күн тізбектен жыртып соңғы парағын	17
Наурыздың түні тымырсық	18
Бір ғажайып жел еседі бөктерден,	19
Көктем келді!	20
Наурыз келді көктем келді желдетіп	21
Көктем лебі	22
Бозторғай шырылдайды	23

Аппақ қары мүжілмейді қырдағы	24
Қош келдің, әз Наурыз!	25
Алқызыл күн. Ашық аспан көкпеңбек	26
Наурыз келді, күні түнмен теңеліп	27
Мамыр жыры	28
Жайдары жаздың күндері...	29
Түн	29
Самал да ұйықтап кетті шаршап келіп	30
Ауыл кеші	31
Жайлауда	32
Кеш	33
Аптап	34
Нөсер	35
Бұлтарды тауға да ұрып, тасқа да ұрып	36
Жаздың арай таңдары	37
Ауылда. Жазда. Таң алды	37
Үнсіздік тірлікпен алмасты	38
Әуен	39
Ақ сәуірден жеткен-ді ғашық ән ап	40
Келдің бе есен күрең күз...	41
Қазандағы жаңбыр	41

Қыр асып жөнелген бе желмен сағым	43
Жапырақ қызғылтым, тоқ сары	44
Қаншама күн қара дауыл соққалы	44
Биылғы күз	45
Көкорай түске бояған орман, даласын	46
Левитанның «Күз» суреті алдында	47
Күз келді де, жаңбыры сіркіреді	48
Күзің ауып барады ортасынан	49
Әлі ұшпай жүр ме, аққулар?	50
Қарашаның қара түні	51
Күз еркесі (балаларға)	53

Ақ қарлы қыс, ақпанды қыс, армысың	54
Қазандағы қар	54
Қараша. Қара желі, тамшылар да	55
Жаздың сәні-жап жасыл бақтарымен	56
Айнала аппақ	57
Тебінде	58
Қаңтар түні	59
Ойыншығына уанбас бала де бір	60
Ақпандағы қар	61
Аязды кеш	62
Ақпандағы боран	63

Ақпан түні	64
Көк түбінде көрінбейді бұлт шөкім	65
Қаңтардың аяз күндері мен түндері	66
Аязына ауылымды қарық қып,	66
Жәйлі өзіне шалқасынан жатар ай,	67
Көңіліңе жаз шуағы мекендеп,	68
Қаңтар өтті,	68
Боранды түндер	69
Еске алдым құстың сайрағанын.	70

Самат Мәненулы

Жыл мезгілдері

Компьютерде беттеген А. Вус

Басуға 19.08.2015 ж. қол қойылған.

Пішімі 70 x 100/16. Қағазы офсеттік.

Шартты баспа табағы 4,75.

Таралымы 200 дана. Тапсырыс № 330 ц.

«Дом печати» ЖШС басылған.

140000, Павлодар қ., Ленин к-сі, 143.

